# Baki Gülistanda Bir Nihal

## Atsız'ın Bâkî'ye Naziresi ve Aruz Ölçülü Şiirleri

Muhammet Olgun

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1700
KÜLTÜR SERİSİ: 952

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-119-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: LARUS YAYINEVİ ve TİCARET A.Ş
Bağlar Mah. 62. Sok. Yıldızlar Plaza No:10/A
Bağcılar-Güneşli / İSTANBUL
Sertifika Numarası: 49657

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2021

**Muhammet Olgun;** 21 Eylül 1997 tarihinde Trabzon'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı şehirde tamamladı. 2016'da Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi. 2020'de lisans eğitimini bitiren Olgun, aynı yıl yüksek lisans eğitimine başladı ve hâlen Hacettepe Üniversitesi'nde Türk Dili alanında yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

Türk dilinin yanı sıra klasik Türk şiiri ve eski harfli metin aktarımlarıyla da ilgilenmektedir. Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Hüseyin Nihâl Atsız'ın aruz ölçülü şiirlerini konu alan bu eser, yazarın yayımlanmış ilk eseridir.

# İÇİNDEKİLER

Sunuş ..... 11
Söz Başı ..... 15
Giriş ..... 17
Bâkî ..... 20
Atsız ..... 23

GAZELLERİN METNİ VE ŞERHİ ..... 27
Bâkî ..... 27
Gazelin Şerhi ..... 28
Atsız ..... 32
Gazelin Şerhi ..... 33

GAZELLERİN TAHLİLİ VE KARŞILAŞTIRILMASI ..... 39
Nazım Şekli ..... 39
Ses Örgüsü ..... 40
a. Ritim ..... 40
b. Armoni ..... 42
c. Ses Örgüsünün Diğer Unsurları ..... 44
Üslup ..... 45
a. Söz Varlığı ..... 45
b. Tamlamalar ..... 46
c. Cümleler ..... 47
d. Edebî Sanatlar ..... 47
Muhteva ..... 48

SONUÇ ..... 51

ARUZ ÖLÇÜLÜ ŞİİRLERİ ..... 53
*Yolların Sonu* Kitabındaki Şiirleri ..... 55
Diğer Kaynaklardaki Şiirleri ..... 85

ŞİİRLER HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME ..... 107

Kaynaklar ..... 110

# SUNUŞ

Şiir bize hiç yabancı değildi. Her vesileyle beyitlerini tekrarlıyorduk. Hele şu beyit:

*Baş eğmedik edânîye ikbâl ü câh için;*
*Mâzîye, ırka, sancağadır iftihârımız.*

Atsız'ın bu beyti, başka bir yerlerden de tanıdık geliyordu. Ama nereden? Eda, tıpkı Namık Kemal'di:

*Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selâmetden*
*Çekildik izzet ü ikbâl ile bâb-ı hükûmetden.*

Namık Kemal o yiğit edasıyla, "Baktık ki zamanın işleri doğruluktan ayrılmış. Biz de izzetimizle, şerefimizle hükümet kapısından çekildik." diyordu.

Aynı yiğit eda Atsız'da da vardı. İkbal için, makam için alçaklara baş eğmedik, diyerek zamaneye meydan okuyordu. Ama hayır, bir yerlerden daha, başka bir yerlerden tanıdık geliyordu şiir. Böyle bir şeyler hissediyorduk ama peşine düşmemiştik. Genç bir araştırıcı da bunu hissetmiş ve işin ardına düşmüş. Elinizdeki kitap genç araştırıcı Muhammet Olgun'un bu merakının eseridir.

Muhammet Olgun, Atsız'ın "Kader" adlı şiirinin, Bâkî'nin ünlü şiirine nazire olduğunu keşfetmiş. Hani şu,

*Baş egmezüz edânîye dünyâ-yı dûn içün*
*Allâhadur tevekkülümüz i'timâdumuz*

beytinin geçtiği gazeline. İlk üç kelime bir kip farkıyla aynı: *Baş eğmedik edânîye…* / *Baş eğmezüz edânîye…* Atsız, bütün ömründe

olduğu gibi şiirinde de ikbal ve makam için alçaklara baş eğmiyor. Bâkî de şu alçak dünya için alçaklara baş eğmiyor.

Muhammet Olgun iki şiiri her bakımdan karşılaştırıyor. Vezin, kafiyeler, diğer ahenk unsurları ve tabii muhtevaları bakımından. İki şiirdeki edebî sanatlar da tek tek gösteriliyor. Dört asır önceki büyük Türk şairiyle çağdaş bir şairin karşılaştırılmasının ilgi çekici sonuçlarını görmek isteyen edebiyat meraklıları bu kitabı okumalıdırlar.

Olgun'un kitabı sadece bu iki şiirle sınırlı değil. Atsız'ın aruzla yazılmış bütün şiirlerini almış ve onları şekil ve muhteva açısından incelemiş. Sadece *Yolların Sonu* kitabındaki şiirler değil. Kitaba girmemiş şiirleri de kaynaklarından alıp değerlendirmeye tabi tutmuş Olgun. Anlıyoruz ki Atsız'ın kitaba ve kaynaklara girmemiş daha pek çok şiiri var. Olgun'un çalışmasıyla en azından kaynaklara girmiş olanları bir arada görme imkânına kavuşuyoruz. Tabii aruzla yazılan şiirleri.

Günlük hayatta da Atsız'ın aruz veznini ne kadar rahatlıkla kullandığını Olgun'un incelemesinde görünce Altan Deliorman'ın bir hatırası geldi aklıma. Lise öğretmenliği sırasında Atsız, sözlü sınava kaldırdığı öğrencinin önce İstiklal Marşı'nı ezbere okumasını istermiş. Okuyamayan öğrencilere de "*yusyuvarlak, tostoparlak bir sıfır*" diyerek sıfır verirmiş. *Yusyuvarlak* – fâilâtün, *tostoparlak* – fâilâtün, *bir sıfır* – fâilün. Böylece öğrencinin kulağında da bir vezin aşinalığı yaratmaya çalışırmış.

Nihâl Atsız gibi 1900'lerde, 1910'larda doğanlar, ortaokuldan itibaren Fuzûlî, Bâkî, Nedim, Ziya Paşa, Namık Kemal, Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Mehmet Akif, Yahya Kemal gibi şairleri okuyarak, onların şiirlerini ezberleyerek yetişmişlerdir. Sonraki birkaç nesilde de bu devam etmiştir. Böyle yetişenler arasında Atsız gibi, Arif Nihat gibi şiire meraklı ve yetenekli olanların kendileri de aruzu aynı rahatlıkla kullanmaya çalışmış ve kullanmışlardır.

Şiir bir gelenektir. Sanat gelenek üzerinde yükselir. Ataların dediği gibi "Ağaç kökü üzerinde biter." Sanat geleneğe oturacak, fakat eskiyi tekrar etmeyecek, yeniyi de daima arayacaktır. Genç araştırıcı Muhammet Olgun'un incelemesini okurken bunları da düşündüm.

Elinizdeki kitap Atsız'ın bir yönüne daha ışık tutuyor ve bize genç bir araştırıcıyı haber veriyor. Eski Türk Edebiyatı ve Türk Dili alanlarında iyi çalışmalara imza atacağını umduğum Muhammet Olgun'u kutlarım.

**Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun**
16 Eylül 2020

# SÖZ BAŞI

Öncelikle yaklaşık iki yıldır üzerinde çalıştığım bu eseri tamamlamaktan büyük bir mutluluk duyduğumu ifade etmeliyim. Daha önce H. Nihâl Atsız'ın hayatı hakkında pek çok çalışma yapılmıştı. Ben de bu çalışmada, Atsız'ın hayatı ve fikirlerinden ziyade aruz ölçülü şiirlerini konu alarak edebî tarafına ışık tutmaya gayret ettim. Tespit edebildiğim her şiiri değerlendirdim. Bu değerlendirme esnasında şaşkınlık ve hayranlığımı gizleyemediğimi belirtmek isterim. Öyle zannediyorum ki okuyucular da bu eseri incelerken benimle aynı duyguları yaşayacaklardır.

Aslında bu çalışmanın ilk bölümünü lisans dönemimde makale olarak kaleme almıştım. Daha sonra kapsamını biraz daha genişlettim ve çalışma kitap hâline dönüştü. Beş ay önce tamamladığım ön sözü ise N. Atsız'ın yeni aruz ölçülü şiirlerinin ortaya çıkması hasebiyle tekrar ele aldım. Eserin yayımlanmasından hemen önce yeni bilgilerin ortaya çıkması ayrı bir mutluluk kaynağı olmuştur.

Ana hatlarıyla eseri iki bölümde inceledim. Birinci bölümde Atsız'ın şiiriyle Bâkî'nin şiirini mukayese ederken, ikinci bölümde ise Atsız'ın tespit edebildiğim tüm aruz ölçülü şiirlerine yer vererek bu şiirlerin değerlendirmesini yaptım.

Çalışmamda eserlerinden ve bizzat kendisinden sıklıkla yararlandığım çok değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a, eseri haddeden geçiren, görüş ve önerileriyle bazı noktaların aydınlanmasını sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr.

Osman Horata'ya, eseri en ince ayrıntılarına kadar inceleyip gerekli düzeltmeleri telkin eden saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Fazile Eren Kaya'ya, pek çok konuda danışıp fikirlerinden yararlandığım ağabeyim Ahmet Yavuz Yetim'e, çalışmamın başından sonuna kadar her türlü desteği veren sevgili arkadaşım Perihan Atmaca'ya ve onların nezdinde üzerimde bugüne kadar emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Türk milletinin keyifle okumasını dilerim…

**Muhammet OLGUN**
27 Aralık 2020

# GİRİŞ

Türk edebiyatı içerisinde şiir, yüzyıllar boyunca süregelen köklü bir geleneğin parçasıdır. Dönem dönem farklı eğilimler gösteren şairler tarafından şiirin yapısı ve muhtevası üzerinde farklılıklar meydana getirilmiştir. Bu farklılıkların zenginleştirici etkileri olmakla birlikte şiir, kimi şairlerin elinde bayağılaşmıştır. Güçlü şiir yazabilmek ve kudretli şair olabilmek için de, özellikle genç şairler için, kendisini kanıtlamış, övgüyle bahsedilen şairlerin şiirlerine nazire yazmak önemli bir yer teşkil etmekle birlikte nazire yazmak sadece genç şairler için değil, usta şairler için de bir uğraş alanı olmuştur. Buna örnek olarak da Nihâl Atsız verilebilir. Sadece Bâkî'ye bir nazire yazmış olsa dahi bu, nazire geleneğine katkı anlamında yeterlidir. Öte yandan 16. yy. şairi Bâkî'nin takipçileri günümüze kadar gelmiştir. Hüseyin Nihâl Atsız, Bâkî'nin takipçisi olmasa da onun şiirine nazire yazarak Bâkî'yi ve Bâkî'nin gazelini günümüze kadar getirmiştir. Şiirler arasında en az üç buçuk asır vardır. İki şair arasında yer yer benzerlikler görülmekle birlikte, onların dünya görüşleri farklı olmuştur. Nihâl Atsız'ın hece ölçüsüyle yazdığı şiirler daha fazla olsa da aruz ölçüsüyle yazdığı şiirleri de önemli bir yer teşkil etmektedir. Her iki şair hakkında pek çok çalışma yapılmıştır fakat Nihâl Atsız, edebiyat dünyasında yeteri kadar değerlendirilmemiştir. Bu yüzden büyük önem teşkil eden pek çok edebî eseri araştırıcılar tarafından keşfedilmeyi beklemektedir. Biz de bu noktada üzerinde çalışanı bulunmayan bu nazireyi ve çeşitli kaynaklarda geçen aruz ölçülü şiirlerini tanıtmak istedik.

Nazire, bir şiire başka bir şairin aynı konu ve vezin, kafiye veya redifle yazılan şiirlerin genel adıdır.[1] Nazîre ve nazîre yazmak yerine tanzîr ve tanzîr etmek yanında nazîre deme, cevap deme, cevap verme tabirleri de kullanılmış, nazîre yazana nazîre-gû, nazîre-perdâz denilmiş, model olarak alınan şiirin tam zıddını ortaya koymaya da nakīza adı verilmiştir. Ancak Câhiliye dönemi Arap şiirinde çok yaygın olan nakīza Türk şiirinde rağbet görmemiştir.[2]

En basit tabiriyle nazirenin tanımı alıntıda gösterildiği şekildedir. Bu tanım, bazı araştırıcılar tarafından eksik bulunur ve ona değişik ilaveler yapılır. Bu ilavelerden biri, nazireyle esas alınan şiir arasında anlam bütünlüğünün de olması gerektiği görüşüdür. Kafiyenin yanında redifin de aynı olması gerektiği görüşü de savunulur. Öte yandan bazı araştırıcılar ise redifi nazire konusu etmezler. Tüm bu görüşler ışığında nazire mecmualarına baktığımızda bu tanımlarla uyuşmayan örnekler de vardır. Ayrıca kendi şiirine nazire yazan şairler de bulunur. Bunların başında Muallim Naci gelmektedir.

Türk edebiyatında hemen her nazım türündeki şiir, tanzîr edilmekle beraber nazîre en çok gazel ve mesnevi şekillerinde yazılmıştır. Nazîrelerin gazel üzerine yoğunlaşmasının sebebini gazelin klasik dönem şairlerinin şiir kudretini ispata en yatkın tarz olmasında, mesnevide ise bilhassa Nizâmî-i Gencevî'nin Ḫamse'sine nazîre yazmanın Türk şairleri arasında âdeta bir gelenek haline gelmesinde aramak gerekir.[3]

Bazı nazirelerde şiirin nazire olduğu matla beyitlerinde belirtilir. Kaynağı belirtilmeyen eserlerin nazire olup

---

[1] Yavuz, K. (2013). Türk Şiirinde Nazire. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10, 359 – 424.

[2] Köksal, M. F. (2006). Nâzire. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. c. 32, s. 456 – 458.

[3] Köksal, 2006: 456.

olmadığını anlamak zorlaşır. Nazirenin asli şiiri her bakımdan geçmesi beklenir. Genç, acemi şairler için üstatların şiirlerine nazire yazmak mektep görevi görür. Nazireler beğeni ve hayranlığın yanında hırs veya kıskançlık yüzünden üstünlük iddiasına da dayanabilir. Klasik Türk edebiyatında nazire yazmak taklit olarak görülmemiştir. İlk manzume üzerinden ortaya konulan yeni bir eser olarak görülür.

Artık, köklü bir şiir geleneğimiz olduğuna kimsenin itirazı yok. Çünkü ortada geleneğin diri gövdesi ve onu yeniden yorumlayan sanatkârların eserleri var. Yani geleneğe bilinçli bir yöneliş söz konusudur.[4]

[4] Macit, M. (1996). *Gelenekten Geleceğe*. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 7.

# GAZELLERİN METNİ VE ŞERHİ

## *Bâkî*

Bâkî'nin gazeli, Sabahattin Küçük'ün eserinden[1] alınmıştır. Günümüz Türkçesindeki karşılıklarının verilmesinde ve şerhinde yer yer Halûk İpekten'in eserinden[2] faydalanılmış, çalışmanın bu bölümünün metodunda ise Osman Horata'nın "Necâti Bey'den Bâkî'ye 'Döne Döne"[3] adlı makalesinden yararlanılmıştır.

***Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'îlü / Fâ'ilün***

*Fermân-ı aşka cân ile var inkiyâdumuz*
*Hükm-i kazâya zerre kadar yok 'inâdumuz*

*Baş egmezüz edânîye dünyâ-yı dûn içün*
*Allâhadur tevekkülümüz i'timâdumuz*

*Biz müttekâ-yı zer-keş-i câha tayanmazuz*
*Hakkuŋ kemâl-i lutfınadur istinâdumuz*

*Zühd u salâha eylemezüz ilticâ hele*
*Tutdı egerçi âlem-i kevni fesâdumuz*

---

[1] Küçük, S. (2015). *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. s. 218.

[2] İpekten, H. (2018). *Bâkî Hayatı - Sanatı - Eserleri Bazı Şiirlerinin Açıklamaları.* Ankara: Akçağ Yayınları. s. 126 – 131.

[3] Horata, O. (1998). Necâtî Bey'den Bakî'ye "Döne Döne". *Bilig,* 7, 44 – 66.

*Meyden safâ-yı bâtın-ı humdur garaz hemân*
*Erbâb-ı zâhir anlayamazlar murâdumuz*

*Minnet Hudâya devlet-i dünyâ fenâ bulur*
*Bâkî kalur sahîfe-i âlemde adumuz*

## *Gazelin Şerhi:*

1. "Aşkın emrine canla boyun eğeriz. Kaza hükmüne karşı zerre kadar inadımız yoktur."

Kaza; Allah'ın takdir ettiği şeyin zamanı gelince ortaya çıkması, kaderde yazılı olanın meydana gelmesi demektir. Kazanın hükmü mutlaka yerini bulur. Buna karşı direnmek, inat etmek boşunadır. Burada can kelimesinin kullanılması boşuna değildir. Can ile boyun eğmek, Allah'ın emirleri karşısında kulun acziyetini vurgulama amacıyla kullanılmıştır. Bâkî'ye göre aşkın emrine uymak da bir kaza hükmüdür. Aşkın fermanı, Allah'ın emirleridir. Emir, karşı konulmadan yerine getirilir. Şairin Allah'a olan aşkı beşerî aşk seviyesinin çok üzerindedir. Bu derece ilahi bir mertebeye konumlandırılmış aşkın emirleri de seve seve yerine getirilmektedir. Dolayısıyla şair tarafından aşk kelimesi özellikle seçilmiştir. Vurgulanmak istenen tasavvufi anlamda ilahi bir aşktır.

*Fermân-ı aşk*, Allah'ın emirlerine benzetilerek açık istiare sanatı yapılmıştır. *Fermân, hükm* kelimeleri Allah'la ilgili olmasıyla tenasüp sanatı yapılmıştır. *Var – yok, inkiyâd – inâd* kelimeleri arasındaki zıtlıktan dolayı tezat sanatı; *fermân-ı aşk / hükm-i kazâ – var inkiyâd / yok 'inâd* kelimeleri arasında mürettep leff ü neşr sanatı yapılmıştır.

# GAZELLERİN TAHLİLİ VE KARŞILAŞTIRILMASI

Gazelleri; nazım şekli, ses örgüsü, üslup ve muhteva bakımından dört ana başlıkta değerlendireceğiz. Bâkî'nin gazeli 16. yüzyıl eseri iken Atsız'ın gazeli 20. yüzyıl eseridir. Bâkî'nin, gazelini hangi yılda yazdığını bilmiyoruz ama Atsız, şiirine 1952 tarihini eklemiştir. Bâkî'nin ölümünü (1600) esas alırsak şiirler arasında en az üç buçuk asır vardır. Tabii şiirler arasında şeklen farklar kaçınılmazdır. Bâkî'nin şiiri başlıksızken Atsız'ın şiirinin başlığı "Kader"dir. Bâkî'nin yaşadığı dönemde şiirlerde başlık kullanılmamaktaydı. Öte yandan Bâkî'nin şiirinde noktalama işaretleri de görülmez. Bu yenilikler bize Tanzimat Dönemi'yle gelmiştir. Ayrıca Bâkî, şiirinde mahlas kullanmıştır. Atsız'ın şiirinde mahlas yoktur. Günümüz imkânları eski dönemlerde olmadığı için eskiden hangi şiirin hangi şaire ait olduğu mahlaslardan anlaşılırdı. Bâkî de şiirin kendisine ait olduğunu gazelin taç beytinde belirtmiştir.

## *Nazım Şekli:*

İki şiir de gazeldir. Bâkî'nin gazelinin konusu Allah'a sığınma düşüncesi iken Atsız'ın gazelinin konusu Türkçülük mefkûresi ve ıstıraptır. Bâkî'nin gazeli yek ahenk yani konu bütünlüğü olan gazeldir. Atsız'ın gazeli farklı konulara girip çıkarak çeşitlenmiştir. Bâkî'nin gazelinin beyit sayısı 6 iken Atsız'ın gazelinin beyit sayısı 7'dir. Klasik Türk edebiyatında gazellerin beyit sayıları genellikle 5 – 7 – 9 gibi tek rakamlardan oluşur. Nazire olarak yazılan gazellerin, asli şiirlerden daha uzun olduğu da gözlenmiştir.

Form, yani nazım şekliyle vezin ve kafiye gibi unsurlar, her şiirde ortak olan teknik hususlardır. Şairlerin bunlarda hareket imkânı sınırlıdır. Ayrıca nazım şeklinin, şiirin ses örgüsüne katkısı da belirgin değildir.[7]

## *Ses Örgüsü:*

Gerek nazım gerekse nesirde, sesin musiki tesiri uyandıracak şekilde kulağa güzel, pürüzsüz bir şekilde gelmesine "âhenk" denir.[8] Şiirde ahenk unsurlarından sıkça yararlanılır. Bu, şiire müzikal değer verir. Söz tekrarları, ses tekrarları, vezin, redif, kafiye, paralellikler gibi unsurlar şiirin ses örgüsünü sağlamaktadır.

### *a. Ritim*

Hecelerin belli sayıda öbekleşmeleriyle, vurgulu ve vurgusuz, uzun ya da kısa hecelerin düzenli dizilişiyle şiirde ritim sağlanır. Şiir, ritim üzerine kurulmuş bir ifadeler bütünü, sözel bir düzendir.[9] Vezin, kafiye ve redif ritmi meydana getirir.

- **Vezin**

Her iki gazel de aruzun muzari bahrinin *mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Bu, Türk edebiyatında sıklıkla kullanılan bir kalıptır.

---

[7] Kortantamer, T. (1993). *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 327. Aktaran: Horata, 1998: 51.

[8] Olgun, T. (1973). *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi. s. 17. Aktaran: Horata, 1998: 51.

[9] Macit, M. (2016). IV. Ses Yapısı. M. İsen (Ed.). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı* (211 – 244). Ankara: Grafiker Yayınları. s. 221.

Ritim aracı olarak kullanılan vezin kalıbının konuşulan dilin sesi ve söyleyişini aksettirmeye uygun olduğunu ifade edelim. Çünkü Türkçe kelimelerde uzun ünlü yoktur, bu sebeple kısa hece sayısı daha fazla olmalıdır.[10]

Kalıbın getirisiyle açık ve kapalı heceler sürekli değişiklik göstererek şiirde akıcılığı sağlamıştır. Bâkî'nin gazelinde 5 imale varken Atsız'ın gazelinde hiçbir imale yoktur. Atsız'ın gazelinin bir beyit fazla olduğunu düşünürsek aralarında belirgin bir fark vardır. Bâkî'nin gazelindeki imaleler a, i, ı, ü ve izafet kesresi gibi sesler üzerindedir. Bu seslerin uzun hâlleri de olduğu için uzatmaya elverişlidir. Bunlardan ahenk unsuru olarak da yararlanılmış olabilir. Şiirlerde birer tane zihaf, Atsız'ın şiirinde bir tane de med bulunur. Atsız'ın şiirinde kullandığı Türkçe kelimelerin fazlalığını da göz önüne alırsak vezni uygulamada oldukça başarılıdır. Her iki şairde de vezinden kaynaklanan zorlamalar kendini hissettirmez.

- **Kafiye ve Redif**

Uyak (kafiye), en az iki dize sonunda, anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir.[11]

Redif, simetrik tekerrürü ile şiiri belirli bir kavram veya bir konu etrafında toplayan, bir atmosfer yaratan mihver olmuştur. Çok defa şiirde belirli bir duygu ve düşünceye zemin hazırlayan redif, ona "yek-âhenk" diye vasıflandırılan konu bütünlüğünü kazandırır.[12]

Görüldüğü gibi şiirde redif ve kafiyenin çok önemli rolü vardır. Ele aldığımız gazeller, klasik Türk edebiyatı şi-

---

[10] Aktaş, Ş. (2011). *Şiir Tahlilleri Teori – Uygulama*. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 90.

[11] Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. s. 59.

[12] Akün, Ö. F. (1994). Divan Edebiyatı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. c. 9, s. 389 – 427.

# ARUZ ÖLÇÜLÜ ŞİİRLERİ

## *Yolların Sonu* Kitabındaki Şiirleri

### Hâtıralar

**Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün**

*Bir anda uzun yıllar aşar hâtıralarla;*
*İnsan ona derler ki yaşar hâtıralarla,*
*Mazideki kanlar, düşünüşler ve sadâlar*
*İnsan denilen fertleri insanlığa bağlar!*
*Geçmişle bütün bağları çözmek ne ağırdır,*
*Hayvanların ancak dünü, mazisi sağırdır.*

*Maziyi unutsak bile mazi kökümüzdür,*
*En tatlı gülen yüz bize mazideki yüzdür.*
*Geçmişte yatar şanlı zaferler, nice haklar!*
*Tuğrul Beğ'i, Alp Arslan'ı mazi bize saklar!*
*Mazideki bir şanlı fasıldır Kılıç Arslan!*
*Kâfirlere bir sor ki nasıldır Kılıç Arslan!*
*İnsanları yüksekte tutan: Hâtıralardır!*
*Can verdiğimiz şanlı vatan: Hâtıralardır!*
*Bilmezsen eğer geçmişi, toprakları git, kaz;*
*Otlarla böceklerde dünün yâdı bulunmaz,*
*İnsansa bütün asrı aşar hâtıralarla.*
*İnsan ona derler ki yaşar hâtıralarla...*

**1941**

Atsız, şiir kitabına aldığı manzumelere göre, 1940 – 1950 arasındaki dönemde 4 aruz ölçülü şiir yazmıştır. Bu şiirlerin ilki "Hâtıralar" başlığını taşır. Bazı şiirlerinde gün / ay / yıl tarihleri, bazılarında ise sadece genel tarih bulunur. Bu şiir 1944'te yazılmıştır fakat gün ve ay olarak ne zaman yazıldığını bilmemekteyiz. Muhteva itibarıyla hamasi bir

## *Geri Gelen Mektup*

**Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün**

*Ruhun mu ateş, yoksa o gözler mi alevden?*
*Bilmem, bu yanardağ ne biçim korla tutuştu?*
*Pervane olan kendini gizler mi alevden;*
*Sen istedin, ondan bu gönül zorla tutuştu…*

*Gün senden ışık alsa da bir renge bürünse;*
*Ay secde edip çehrene yerlerde sürünse;*
*Her şey silinip kayboluyorken nazarımdan*
*Yalnız o yeşil gözlerinin nuru görünse...*

*Ey sen ki kül ettin beni onmaz yakışınla,*
*Ey sen ki gönüller tutuşur her bakışınla!..*
*Hançer gibi keskin ve çiçekler gibi ince*
*Çehren bana uğrunda ölüm hazzı verince,*
*Gönlümdeki azgın devi rüzgârlara attım;*
*Gözlerle günah işlemenin zevkini tattım.*
*Gözler ki birer parçasıdır sende İlâh'ın,*
*Gözler ki senin en katı zulmün ve silâhın,*
*Vur şanlı silâhınla gönül mülkü düzelsin;*
*Sen öldürüyorken de, vururken de güzelsin!*

*Bir başka füsun fışkırıyor sanki yüzünden,*
*Bir yüz ki yapılmış dişi kaplanla hüzünden...*
*Hasret sana ey yirmi yılın taze baharı,*
*Vaslınla da dinmez yine bağrımdaki ağrı.*
*Dinmez! Gönülün, tapmanın, aşkın sesidir bu!*
*Dinmez! Ebedî özleyişin bestesidir bu!*
*Hasret çekerek uğruna ölmek de kolaydı,*
*Görmek seni ukbâdan eğer mümkün olaydı.*